екологічної освіти. Сюди відносять – зміст підручників, підготовку спеціалістів, розробку методичного забезпечення екоосвітнього процесу.

Як підкреслюють дослідники, екологічна освіта повинна вдосконалюватись у таких напрямках:

- створення системи регулярного інформування про стан навколишнього середовища та можливість його вдосконалення;

- екологізація всього освітнього процесу та його психолого-педагогічне забезпечення, особливо сучасними технологіями у розвитку екологічної свідомості молоді;

- необхідність підготовки професіоналів у галузі екожурналістики, екопсихології, екопедагогіки, екоправа тощо.

1. Державна національна програма "Освіта. Україна XXI ст.". – К., 1993.

2. Концепція екологічної освіти України // Екологія і ресурси. – 2002. – № 4. – С. 5 – 25.

3. Мамешина О.С. Сучасні проблеми екологічної освіти // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – Вип.. IV. – 2002. – С. 34 – 44.

4. Некос А.Н. Екологічна освіта і виховання: географічні та педагогічні основи: Автореф. канд. геогр. наук. – Х., 1994. – 16 с.

5. Саєнко Т.В. Екологічна освіта в Україні – досягнення і перспективи // Екологічний вісник. – 2004. – № 5. – С. 20 – 24.

6. Саєнко Т.В. Екологізація знання і виробництва в умовах інформаційного суспільства // Вища освіта України. – 2005. – № 4. – С 95 – 102.

7. Устенко О Світоглядні координати розвитку національної освіти // Вища освіта України. – 2001. – № 1. – С. 19 – 23.

Галина Ліщинська-Кравець, *старший викладач*
кафедри декоративно-ужиткового мистецтва та основ дизайну
Дрогобицького державного педагогічного університету
ім. І. Я. Франка

МЕТОДИ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ ПРАЦІ

У статті розглянуто інтерактивні методи навчання, які зумовлюють формування особистості школяра, тобто характер взаємозв'язків учасників навчального процесу залежить від його організації.

Постановка проблеми. Головною рисою інтерактивного навчання є використання учнями власного досвіду в процесі розв'язання проблемних завдань.

Однією з причин, які гальмують впровадження інновацій у школі, є відсутність технологій, доступних широкому колу вчителів [2]. Проте з цим можна не погодитись, оскільки поєднання креативної освіти з інтерактивними методиками є оптимальною технологією для проведення та реалізації завдань нового уроку на сучасному етапі. Інноваційна діяльність вчителя насамперед передбачає застосування ефективних методів навчання. Увагу на активні методи навчання особливо почали зупиняти у 80 – 90-і роки, коли в українській дидактиці аналізувався широкий спектр різноманітних методів активізації навчально-пізнавальної діяльності школярів. Опираючись на сучасні уявлення щодо змісту поняття "метод навчання" (для прикладу: це спільна діяльність вчителя та учнів з метою розв'язання конкретного цільового завдання [1]; упорядкований спосіб взаємопов'язаної діяльності вчителя і учнів [3]), можна сформулювати визначення ефективних методів навчання у сучасній школі. Базовим поняттям та критерієм для класифікації ефективних методів навчання можна обрати характер взаємодії вчителя та учнів. Виходячи з цього критерію та враховуючи класифікацію Є.Голанта, акцентуємо (як О.Пометун та Г.Фрейман) методи навчання на пасивні (умовно-пасивні), активні та інтерактивні. О.Пометун та Л.Пироженко, використовуючи вислів Конфуція, сформулювали кредо інтерактивного навчання [5]: "Те, що я чую, я забуваю. Те, що я бачу і чую, я трохи пам'ятаю. Те, що я чую, бачу й обговорюю, я починаю розуміти. Коли я чую та бачу, обговорюю й роблю, я набуваю знань і навичок. Коли я передаю знання іншим, я стаю майстром".

© Г. Ліщинська-Кравець, 2006

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Мета статті – розкрити суть методів інтерактивного навчання учнів на уроках обслуговуючої праці.

Виклад основного матеріалу. Термін "інтерактив" походить з англійської мови від слова "*interact*", де "*inter*" – взаємний, і "*act*" – діяти. Таким чином, інтерактивне навчання можна розглядати як модель, яка протистоїть пасивній та активній моделям. Для унаочнення вищесказаного наведемо моделі методів навчання.

1. Модель пасивних методів навчання:

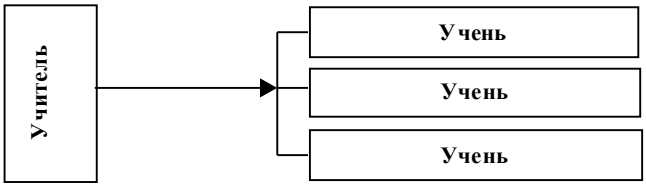

Відповідно до цієї моделі учень є пасивним слухачем, який сприймає навчальний матеріал, викладений учителем. Перевагою такої моделі навчального процесу є те, що за короткий час учитель має змогу викласти велику за обсягом порцію матеріалу, всі учні одночасно сприймають матеріал, на розповідь або пояснення вчителя витрачається незначна кількість часу. Суттєвими недоліками цієї моделі є пасивність учнів, неможливість спілкування між учнями, учителем, учні не виконують ніяких завдань, вчителеві важко зрозуміти якість засвоєння поданого матеріалу, відсутній контроль за знаннями.

2. Модель активних методів навчання:

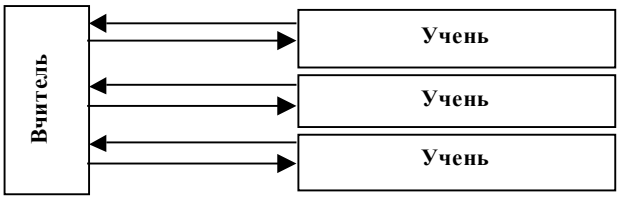

Ця модель навчального процесу дає змогу вчителеві та учням перебувати у постійному взаємозв'язку, а саме: учень відповідає на запитання вчителя, розповідає, а у вчителя є можливість співпраці з кожним учнем окремо. Перевагою цієї моделі є високий рівень інформативності, кількісно високий відсоток учнів, котрі одночасно можуть сприймати інформацію, високий рівень засвоєння навчального матеріалу, можливість контролю з боку вчителя рівня виконання учнями завдань. Вадами моделі активних методів навчання є неможливість спілкування між учнями у процесі виконання навчальних завдань, використання моделі, зазвичай, для опитування, психологічне напруження учнів, невдоволення учнів неувагою до себе з боку вчителя.

3. Модель інтерактивних методів навчання:

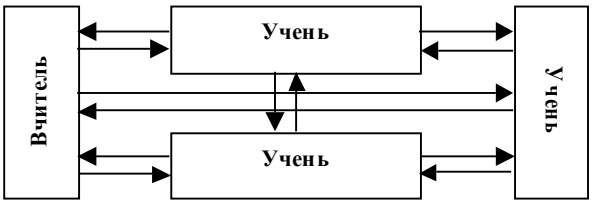

Схема цієї моделі відображає постійне спілкування вчителя з учнями та учнів між собою. Таким чином відбувається спілкування всіх членів колективу. Позитивними аспектами цієї моделі навчального процесу є: розширення пізнавальної активності учнів (здобуття, аналіз, використання інформації з різних джерел), високий рівень засвоєння учнями знань, мобільність контролю рівня засвоєння учнями знань, розкриття організаторських здібностей вчителя, партнерство між учителем та учнями та всередині учнівського колективу. Недоліками моделі інтерактивних методів навчання можна вважати відсутність у вчителя досвіду організації такого виду навчання, необхідність іншого підходу в оцінюванні знань учнів, на вивчення певної інформації потрібен значний час, відсутність методичних розробок уроків з різних предметів.

Якщо порівняти всі три моделі, то наочно постає перевага інтерактивної моделі як моделі активного співнавчання, адже інтерактивне навчання постає як спеціальна форма організації навчально-виховного процесу, що має конкретну, передбачувану мету – створення комфортних умов для пізнавальної діяльності, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Інтерактивні технології найповніше відповідають особистісно орієнтованому навчанню і сприяють набуттю учнями знань, формуванню вмінь та навичок, креативному розвитку та самореалізації особистості школяра.

Залежно від мети уроку та форм організації навчальної діяльності учнів інтерактивне навчання, за висновком дослідників О.Пометун та Л.Пироженко, поєднує декілька технологій, а саме: інтерактивні технології кооперативного навчання, які включають організацію навчання в малих групах учнів, об'єднаних спільною навчальною метою; інтерактивні технології колективно-групового навчання, що передбачають одночасну спільну роботу всього класу; технології

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ситуативного моделювання, у процесі реалізації яких навчальний процес вибудовується шляхом залучення учня до гри та ігрового моделювання явищ, які вивчаються; технології опрацювання дискусійних питань, які передбачають широке публічне обговорення якогось суперечливого питання [4].

Інтерактивні методи передбачають організацію кооперативного навчання, при якому індивідуальні завдання переростають у групові, кожен член групи вносить унікальний вклад у спільні зусилля, а зусилля кожного члена групи потрібні та незамінні для успіху всієї групи. Для роботи за інтерактивними методами вчителеві необхідно змінити свої особисті підходи до навчання, а зміни в підході до навчання учнів повністю змінюють життя класу. Тому для роботи за цими методами вчителеві необхідна певна підготовка як дидактична, так і моральна; крім того, як вчителеві, так і учням треба звикнути до них. Свою роботу вчителеві слід розпочинати з простих інтерактивних методів – роботи в парах, малих групах та переходити до більш складних. У такому випадку у вчителя та учнів з'явиться досвід, а підготовка до занять не буде займати багато часу.

Найпоширенішим та доступним методом інтерактивного навчання є дискусія, котра дає можливість виявити різні позиції з певної проблеми чи суперечливого питання. Головними правилами її проведення передбачено черговість висловлювань учасників; можливість висловитися тому, хто говорить; критику ідей, а не особистостей; повагу до всіх висловлених думок; сміх лише з приводу жартів; незмінність теми дискусії; намагання охопити дискусією якомога більшу кількість учасників. Досвід роботи показує, що дискусію на уроках обслуговуючої праці можна проводити стосовно широкого кола питань, проте найрезультативнішим, як правило, є обговорення моделей одягу, способів естетичного оформлення страв, побудови композиції та добору кольорів вишитих виробів.

Метод "Мікрофон" надає можливість кожному учаснику навчального процесу висловитися швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію. Правила проведення наступні: висловлюватися повинен тільки той учасник, котрий володіє символічним мікрофоном; висловлені думки не оцінюються і не коментуються; ніхто з учасників навчального процесу не зупиняє того, хто висловлюється. Метод "мікрофон", як показує досвід роботи, є надто цікавим для учнів 5 – 6 класів, котрі залюбки використовують символічний мікрофон для озвучення власної позиції стосовно, зокрема, використання тих чи інших швів української вишивки чи обґрунтування вибору способів моделювання фартушка.

Метою такого методу, як "Ток-шоу", є отримання навичок публічного виступу та дискутування. Вчителеві на такому уроці найкраще бути ведучим. Робота організовується таким чином: учням оголошується тема дискусії, потім пропонують висловитися із запропонованої теми "запрошеним гостям". Згодом слово надається глядачам, які можуть виступати зі своєю думкою або ставити короткі запитання "запрошеним", котрі, в свою чергу, мають відповідати якомога стисліше та конкретніше. Ведучий також має право ставити свої запитання чи переривати виступаючого через обмеження часу. Досвід роботи показує, що метод "ток-шоу" потребує ґрунтовної підготовки як з боку вчителя, так і учнів. "Ток-шоу" на тему "Спідниця у тенденціях сучасної моди" у 7 класі дозволило виявити ерудицію учнів, здатність до висвітлення власної позиції, розуміння питань зміни моделі на базі основної викрійки спідниці, а також сприяло швидкому переходу до вільного оволодіння методами побудови викрійки спідниці в клини, розширеної донизу, формування та розрахунку складок та ін.

Метод "Займи позицію" допоможе учневі з'ясувати, які позиції та думки можуть існувати щодо спірного питання, котре розглядається. Кожен учасник навчального процесу має можливість висловитися, продемонструвати різні думки з теми, обґрунтувати свою позицію, знайти і висловити найбільш переконливі аргументи, порівняти їх з аргументами інших. Якщо учня переконали, він може перейти на іншу позицію та дати оцінку висловлюванням інших учнів. Вчитель називає тему та пропонує висловити свою думку з досліджуваної теми, учні зупиняються біля, для прикладу, плаката, на якому написано одне із слів: "так", "ні", "не знаю", що відповідає їх позиції. Учні обґрунтовують свою позицію шляхом підбору найсильніших аргументів та застосовуючи метод "Прес". Дуже важливо уважно вислухати всі аргументи всім учасникам. Якщо після обговорення дискусійного питання учень змінив точку зору, то має змогу перейти до іншого плаката та пояснити причину свого переходу, а також назвати найбільш переконливу ідею чи аргумент протилежної сторони. Спірними на наших уроках були питання щодо вибору матеріалів, моделей швейних виробів, кольорового вирішення вишитих виробів та ін. Користуючись цим методом у процесі окремих занять, вчитель

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

часто ставав, власне, тим учасником, позицію якого займала більшість учнів.

Метод "Прес" використовується у випадках, коли виникають суперечливі питання і є потреба зайняти і чітко аргументувати визначену позицію з проблеми, що обговорюється, переконати інших у своїй правоті. Метод дає можливість навчитися формулювати та висловлювати свою думку щодо дискусійного питання аргументовано, в чіткій та стислій формі, а також впливати на думку співрозмовників. Щоб бути чітким та переконливим, висловлювання повинно мати таку структуру та етапи:

1. **Позиція:** висловлювання учні починають зі слів "Я вважаю, що…" та пояснюють, у чому полягає точка зору.

2. **Обґрунтування:** починаючи словами "…тому, що…" відбувається обґрунтування доказів на підтримку позиції.

3. **Висновки:** висловлювання завершують словами "Отже (тому) я вважаю…" та узагальнюють свою думку, роблячи висновок про те, якими повинні бути наступні дії. В учнівських виступах доречними будуть думки експертів, статистичні та наукові дані, закони України та інші допоміжні матеріали. Цей метод був реалізований нами у процесі занять з вивчення технології пошиття плечового виробу з рукавом та коміром. Учениці аргументовано висловлювалися щодо технології повузлової обробки, що давало змогу запобігти багатьом помилкам у процесі пошиття виробу.

Використання методу мозкового штурму сприяє подоланню психологічної інерції, продукуванню максимальної кількості нових ідей в мінімальний термін. Мозковий штурм є колективним пошуком нетрадиційних шляхів розв'язання проблем. У процесі мозкового штурму забороняється будь-яка критика (словесна, мімічна та ін.), підтримується будь-яка ідея, навіть жартівлива або безглузда. Усі висловлені ідеї занотовує для розгляду група експертів. Після прийняття рішення учні поділяються на прихильників та противників ідей з метою виявлення слабких місць та виправлення їх. До основних правил мозкового штурму можна віднести: роботу з невеликою підгрупою дітей, висловлювання будь-якої думки, заохочування вільного асоціювання (чим незвичніша ідея, тим вона цікавіша), вільна комбінація висловленого, підсумок дискусії шляхом визначення найцікавішої ідеї. Для проведення мозкового штурму чітко формується мета, визначаються проблеми, встановлюються обмеження, висвітлюються шляхи традиційного розв'язання зазначеного завдання, виокремлюються елементи, що потребують вдосконалення, пропонуються та аналізуються ідеї, проводиться індивідуальний захист учнями свого рішення, добираються ті оригінальні з них, котрі можна реалізувати та перевірити на практиці. Цей метод використовувався нами під час складання технологічних карт на приготування страв та розрахунку кількості необхідної сировини.

Робота в малих групах дає змогу набувати навичок спілкування та співпраці. Після об'єднання вчителем учнів у малі групи та одержання ними завдання, група за короткий час (3 – 5 хв.) повинна виконати завдання та представити результати своєї роботи. Правила роботи в малих групах включають швидкий розподіл ролей, визначення головуючого, посередника, секретаря, доповідача. Головуючий зачитує завдання та організовує послідовність його виконання, а також пропонує учасникам групи висловитися по черзі, заохочує групу до роботи, підбиває підсумки роботи та за згодою групи визначає доповідача. Секретар коротко та розбірливо записує результати роботи всієї групи, а посередник стежить за часом і заохочує групу до роботи. До функцій доповідача належить чітке висловлювання думки групи, доповідь про результати роботи групи. Слід пам'ятати, що у групі може бути особлива думка, яка має право на існування. Цей метод використовувався нами під час закріплення вивченого матеріалу та перевірки домашніх завдань з моделювання швейних виробів.

Метою технології "Коло ідей" є залучення всіх учасників навчального процесу до обговорення проблем. Ідеї формуються методом роботи в малих групах, а висловлені пропозиції записуються на дошці. Коли всі ідеї висловлені, можна звернутись до розгляду в цілому та підбити підсумки роботи.

Удосконалення навичок роботи учнів у малих групах можна проводити шляхом використання методу "Акваріум". Для цього клас об'єднують у 2 – 4 групи. Вчитель ставить завдання чи формулює проблему, а одна з груп сідає в коло та вголос обговорює шляхи розв'язання. Всі решта уважно слухають та спостерігають. Після завершення дискусії група сідає на свої місця, а клас обговорює можливість погодження з думкою групи, аргументацію та доведення групи, визначає найбільш переконливий аргумент. Потім місце в "Акваріумі" займає інша група та обговорює наступну ситуацію. Ці методи ми використовували під час підготовки захисту творчих проектів, адже виникала потреба в обговоренні самої ідеї показу

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

виготовлених виробів, організації демонстрування моделей одягу.

Метою розігрування ситуації в ролях є визначення власного ставлення учня до конкретної життєвої ситуації, набуття досвіду поведінки в аналогічній ситуації шляхом гри, виконання певної ролі, що є близькою до реальної життєвої ситуації. Якщо учень бере активну участь в рольовій ситуації, то він повинен чітко дотримуватися своєї ролі, намагатися прислухатися до партнерів та вчителя, не коментувати діяльність інших, намагатися поставитись до своєї ролі як до реальної життєвої ситуації, вийти з ролі після завершення гри, брати активну участь у її обговоренні та аналізі.

Модель уроку, у якій поєднуються як відомі, так і нові технології, методики, методи, прийоми, засоби та форми навчання – це канва, яка передбачає дії учнів, але жорстко їх не регламентує. Структурою інтерактивного уроку передбачено чітку **мотивацію**, метою якої є фокусування уваги учнів на проблемі й пробудження інтересу до теми, яка обговорюється. Для цього можна використати запитання, цитати, короткі історії, невеличке завдання. Займе цей етап не більше 5% робочого часу. Метою **представлення теми та очікуваних навчальних результатів** є забезпечення розуміння учнями змісту їхньої діяльності, тобто того, чого вони повинні досягти на уроці і що від них очікує вчитель, викладач. Часом буває доцільно залучити до визначення очікуваних результатів всіх учасників заняття (приблизно 5% часу). **Надання необхідної інформації** – етап уроку, метою якого є надання учням достатньої кількості інформації, на основі якої виконуватимуться практичні завдання. Це може бути міні-лекція, ознайомлення з роздатковим матеріалом, презентація виконаного домашнього завдання. З метою економії часу на уроці можна подавати інформацію в письмовому вигляді для попереднього (домашнього) вивчення. На самому уроці вчитель може ще раз звернути увагу на практичні поради, а якщо необхідно, то прокоментувати терміни чи організувати невеличке опитування (близько 10% навчального часу). **Інтерактивна вправа** – центральна частина заняття, метою якої є практичне засвоєння матеріалу. Послідовність проведення цього етапу включає **інструктування**, у процесі якого вчитель розповідає учням про мету вправи, правила та послідовність дій, а також оголошує часові обмеження; **об'єднання в групи**, а також розподіл ролей; **виконання завдання**, де вчитель виступає організатором, консультантом, ведучим дискусії; **презентація** результатів роботи. На інтерактивну вправу на уроці витрачається, як правило, 60% часу. Метою **підбиття підсумків** та оцінювання результатів уроку є обговорення задля усвідомлення зробленого на уроці. Слід повернутися до очікуваних результатів, оголошених на початку уроку, та поставити учням запитання про що нове вони дізналися, які навички отримали, чим вони корисні у житті, що сподобалося на уроці. На цей етап слід відвести до 20% тривалості уроку.

Висновки. Використання інтерактивних методів та форм проведення занять надає можливості для організації ділової співпраці вчителя та учнів з метою розв'язання поставленої на уроці навчальної проблеми. Ефективність нових технологій забезпечується вільним спілкуванням на уроці, висловлюванням власної думки, поваги до думки оточуючих.

1. Бондар В. Теорія і технологія управління процесом навчання в школі. – К.: ФАДА, ЛТД, 2000. – 191 с.

2. Волковський С. Шкільні інновації – освітні концепції та педагогічні технології // Відкритий урок. – 2004. – № 19 – 20. – С. 59 – 69.

3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.

4. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання // Відкритий урок. – 2003. – № 3, 4.

5. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: Учеб. пособие. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.

Галина Ліщинська-Кравець – старший викладач кафедри декоративно-ужиткового мистецтва та основ дизайну

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com